

Dokumentnamn
YTTRANDE

Datum
2024-05-20

Vårt diarienummer
1.1.3-2024-00640
GD-2024-096
Ert diarienummer
U2024/00226

Mottagare
Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen (SOU 2024:9)

Vetenskapsrådet har granskat utredningens förslag utifrån sitt uppdrag att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden samt de särskilda uppgifter som myndigheten har i sin roll som forskningsfinansiär och forskningspolitisk rådgivare och i uppdraget att stödja och utveckla förutsättningarna för kliniska studier.

Sammanfattning

Vetenskapsrådet avstyrker att ett forskningsråd ska agera värmyndighet för ett nationellt kansli för den föreslagna nationella samordningsgruppen, som beskrivs i avsnitt 6.2.2 Avtalsstruktur och -organisation.

Vetenskapsrådet har synpunkter på avsnitt 6.2.3 Avtalets omfattning och innehåll.

Vetenskapsrådet har inga synpunkter på övriga förslag.

Vetenskapsrådets utvecklade synpunkter

Rubrikstrukturen nedan utgår från de avsnitt och den numrering som används i utredningen.

6.2.2 Avtalsstruktur och -organisation

Utredningen argumenterar för att Vetenskapsrådet eller annat forskningsråd ska bistå en nationell samverkansgrupp för verksamhetsförlagd utbildning, lärande och forskning (VULF) med administrativt stöd. Det framgår inte vilka som ska ingå i samverkansgruppen, vilket gör förslaget svårare att ta ställning till. Medan vissa av samordningsgruppen och kansliets föreslagna uppgifter liknar de uppgifter den nationella styrgruppen för avtal om läkarutbildning och forskning (ALF) har, är andra väsensskilda. Även om Vetenskapsrådets ansvar för ALF-kansliet i viss mån omfattar administrativt stöd, utgör utvärdering och analys merparten av arbetet och rådet besitter för arbetet relevant expertis. Den uppföljning som utredningen föreslår i det

aktuella betänkandet omfattar framförallt redovising av ersättning till verksamhetsförlagd utbildning. Bland de administrativa uppgifterna ingår att tillhandahålla förslag på regionala VULF-avtal, vilket är en viktig men komplicerad uppgift givet det stora antalet offentliga och privata aktörer. Det kan ifrågasättas huruvida Vetenskapsrådet är bäst lämpad att bistå med dessa arbetsuppgifter.

ALF och VULF har även olika inriktning och karaktär, vilket talar för en placering av ALF-kansliet men inte VULF-kansliet vid Vetenskapsrådet. När ALF-avtalet till största delen avser ersättning för klinisk forskning, omfattar VULF till största delen utbildning. VULF-avtalets föreslagna ersättning av lön till doktorander och postdoktorer utgör i realitet en transferering som inte påverkar vårdforskningens inriktning eller kvalitet. Den expertis som finns inom ett forskningsråd är därmed överflödigt. Av dessa skäl avstyrker Vetenskapsrådet förslaget att utse ett forskningsråd att bistå med administrativt stöd till en nationell samverkansgrupp för VULF. Det kan även tilläggas att den satsning på forskarutbildning och -meritering som utredningen föreslår behöver följas upp och utvärderas, vilket inte framgår av utredningen.

6.2.3 Avtalets omfattning och innehåll

Vetenskapsrådet är positivt till förslaget om ersättning till doktorand- eller postdoktorstjänster för sjuksköterskor med eller utan specialistkompetens, eftersom fler forskarutbildade ökar forskningskompetensen inom hälso- och sjukvården. För att forskningen ska bli användbar och komma patienter och samhället till nytta bör målet för satsningar alltid vara forskning av hög kvalitet. Det är dock långt från säkert att förslaget även kommer att leda till starkare forskningsmiljöer och klinisk forskning av god kvalitet, som ingår i omfånget av förhoppningar som presenteras i utredningen. En av anledningarna är att förslaget framförallt är inriktat på att tillgodose behovet av lärare och handledare, inte forskning i framkant. Utredningen har också förhoppningar om att förslagen kommer stärka sjuksköterskors konkurrenskraft i ansökningar om forskningsmedel. Det kan behövas ytterligare insatser ifall dessa förhoppningar ska infrias.

Citeringsgenomsnittet för forskning inom hälsovetenskap är lägre än det globala genomsnittet och antalet publikationer är dessutom lågt relativt till medicinska discipliner¹. Detta utgör argument för satsningar på forskningsexcellens för att öka forskningsproduktion och kvalitet inom hälsovetenskap.

Utredningen utesluter forskarskolor för att öka forskningskompetensen inom vårddyrket, med anledning av att det finns etablerade forskarskolor. Denna förklaring är inte intuitiv, eftersom det finns värdefull kompetens inom

¹ [Bibliometrisk statistik för publikationer inom klinisk forskning. Webbplats: Vetenskapsrådet.](#)

forskarskolorna. Forskarskolor har dessutom varit framgångsrika i uppbyggnaden av starkare forskningsmiljöer.

De existerande forskarskolor inom hälsovetenskap är relativt begränsade, men kan expanderas. Forskarskolan i vårdvetenskap vid Karolinska institutet antog totalt 15 studenter och har inte antagit studenter sedan 2018. Mälardalsområdets forskarskola i vårdvetenskap omfattar totalt 11 doktorander. Med tanke på att forskarskolorna kan expanderas eller kompletteras med nya inriktningar bör forskarskolor övervägas som alternativ, eftersom forskningsområden och kompetens kan byggas upp samtidigt som nationell samverkan ökar. Utredningen uppger också att forskarskolorna har allt för stor bredd då fler än sjuksköterskor kan antas som doktorander. Vetenskapsrådet ser inget konkret hinder för att utöka antagningen av doktorander inom särskilda områden, såsom vårdvetenskap, eller inrikta forskarskolor på särskilda yrken. Vetenskapsrådet utlyser till exempel bidrag till forskarskolor för lärare inom hälso- och sjukvårdsutbildningar. Dessutom finansierar Vetenskapsrådet som en del av en satsning på primärvårdsforskning en nationell forskarskola i allmänmedicin, vilket utredningen nämner. Finansieringen löper fram till och med 2027. Forskarskolorna behöver dock fortsatt och långsiktig finansiering.

Givet att 39 disputationer inom omvårdnadsforskning i genomsnitt genomförs per år innebär förslaget en fördubbling eller tredubbling av antalet årliga disputationer inom omvårdnadsforskning, beroende på fördelningen mellan doktorander och postdoktorer. Vetenskapsrådet kan inte ta ställning till om det antal utredningen föreslår är lämpligt, då något underlag inte presenteras.

Utredningen beskriver att lönen under forskarutbildning och meritering såsom postdoktjänster är lägre än den genomsnittliga grundlönen för sjuksköterskor och/eller specialistsköterskor. De incitament till forskarutbildning som utredningen föreslår, nämligen bibehållen lön under doktorandperioden, kan därmed bidra till att fler sjuksköterskor med eller utan specialistutbildning genomgår forskarutbildning. Ytterligare incitament kan dock krävas för att disputerade ska medverka i forskning efter doktorandperioden, såsom särskilda titlar och lönepåslag, som vissa regioner har infört för att stimulera forskning². Framförallt är regionernas engagemang och deltagande med tydliga avsiktsförklaringar från hälso- och sjukvårdens huvudmän viktigt. Med tanke på förslagets omfattning är ansatser för att förbättra förutsättningarna för klinisk forskning, särskilt tid och incitament för forskning i hälso- och sjukvården, särskilt angelägna. Om forskningsområdet ska stärkas behövs även långsiktiga satsningar på forskningsexcellens.

² [Sahlgrenska Universitetssjukhuset höjer lönetrappan för forskande kliniker.](#)
Webbplats: [Akademiliv.](#)

Utredningen saknar beräkningar av lärosätenas kostnader för en fördubbling eller tredubbling av antalet doktorander inom vårdvetenskap. Kostnader för lärare, lokaler, resor, it och övrigt för det antal doktorander som utredningen beskriver blir avsevärda. Baserat på erfarenhet från forskarskolan för lärare inom hälso- och sjukvårdsutbildningar kan kostnaden uppskattas till drygt 600 000 kronor per doktorand. Utredningens förslag bör därför kompletteras med finansiering till lärosätena. Det är heller inte säkert att det finns lämpliga handledare till doktoranderna, givet att förslaget syftar till att bemöta det låga antalet disputerade inom forskningsområdet.

Yttrandet har beslutats av ställföreträdande generaldirektören Maria Thuveson efter föredragning av samordnaren Abraham Mellkvist-Roos. Vid den slutliga handläggningen har även chefsjuristen Victoria Söderqvist deltagit.

Maria Thuveson
Ställföreträdande generaldirektör

Abraham Mellkvist-Roos
Samordnare

Kopia
Utbildningsdepartementet:
carl.hogstedt@regeringskansliet.se